

มุมมองทางพุทธจริยศาสตร์ต่อการบริจาคพระโอรสพระธิดา และพระชายาของพระเวสสันดร

The Buddhist Ethics Viewpoints to the Donation Vessantara's Son Daughter and Wife

วรกฤต เกื่อนช้าง¹ และ ยรรยง ลันลอด²

warakrit thuenchang¹ and Yanyong lanlod²

^{1,2}มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์

^{1,2}Mahachulalongkornrajavidyalaya University Nakhon sawan Campus

บทคัดย่อ

บทความเรื่องนี้มุ่งศึกษาวิเคราะห์และตีความประเด็นการพระราชทานพระโอรส พระธิดา และพระชายาให้เป็นทานของพระเวสสันดร ว่ามีความชอบธรรมและขัดต่อหลักจริยศาสตร์หรือไม่อย่างไร ทั้งนี้เพื่อวิเคราะห์หาเหตุผลของการบำเพ็ญทานบารมีครั้งยิ่งใหญ่ของพระโพธิสัตว์ เพื่อทำความเข้าใจให้ถูกต้องกับผู้ที่ยังเคลือบแคลงสงสัยต่อการกระทำอันแสนยากเข็ญสำหรับมนุษย์ปุถุชนทั่วไป แต่พระเวสสันดรพระองค์ทรงสามารถทำได้

มุมมองทางพุทธจริยศาสตร์ต่อประเด็นดังกล่าว สรุปได้ว่า สิ่งที่ดีที่สุดในอุดมคติของพระเวสสันดร คือพระโพธิญาณในภพชาติเบื้องหน้า การบริจาคดังกล่าวจึงถือว่าเป็นการกระทำที่ถูกเพราะอยู่บนพื้นฐานของกุศลมูล พระองค์เองก็มีได้แต่ยึดตนเองว่ากระทำเกินกว่าเหตุ แต่กลับมีความเต็มใจพอใจและยินดีในการให้ทุกครั้ง ไม่ใช่การเบียดเบียนตนเองหรือล่วงละเมิดสิทธิเสรีภาพของคนอื่น เพราะในสมัยนั้นสังคมส่วนใหญ่ยอมรับกันว่า ผู้เป็นบิดามารดาหรือสามีย่อมมีสิทธิขาดในบุตรธิดาและภรรยาของตน พระเวสสันดรไม่ได้ทรงบริจาคเพราะความเห็นแก่ตัวหรือต้องการผลประโยชน์ให้กับตนเอง แต่พระองค์ทรงมุ่งตรงสู่การ

ได้พระโพธิญาณ และเป็นไปเพื่อประโยชน์แห่งการหลุดพ้นจากทุกข์ของมวลมนุษย การบำเพ็ญทานบารมีด้วยวิธีดังกล่าวถือว่าเป็นประเพณีหรือหลักปฏิบัติที่ พระโพธิสัตว์ทั้งหลายจะพึงกระทำ

การบริจาดดังกล่าวจึงถือว่ามีความชอบธรรม ไม่ขัดต่อหลักสิทธิมนุษยชน หรือหลักจริยศาสตร์อื่นใด เพราะทรงทำไปด้วยเมตตาธรรม มโนธรรม และจิตสำนึก ของความเป็นพระโพธิสัตว์ เหล่านักปราชญ์ราชบัณฑิตทั้งหลายไม่ติเตียน แต่กลับ ยกย่องสรรเสริญในกุศลเจตนาอันยิ่งใหญ่ ยากที่จะมีผู้ใดทัดเทียมได้

คำสำคัญ : พระเวสสันดร, การบริจาค

Abstract

This article has objectives of this study were to analyze and interpret points of the donating Vessantara's son daughter and wife that has righteousness and oppose ethics principle or not and how. This study particularly analyze reasons of fulfilling great height of liberality of Bodhisattva, This is to give a clear understanding to doubtful person who think it is a difficult action for general ordinary people but Vessantara can does it.

The Buddhist ethics viewpoints to aforementioned points conclude the best thing in Vessantara's ideal is Enlightenment in the future life. The donating regarded as be right action because it's base of the Wholesome roots. His Majesty don't blame himself that he did exceed cause, but His Majesty has willingness contentment and gladness in every donation. It isn't exploit oneself or violate liberty and rights others, because the most society in the period accept that the person who be parents or husband have ownership in own children and wife. Vessantara don't donates one because selfishness or wants benefit for himself, but His Majesty head towards to getting Enlighten and it's carry on for benefit of release from humankind's sufferings. The fulfilling height of liberality by the way regarded as be tradition or practice which every Bodhisattvas should do.

The donation regarded as have righteousness. don't oppose with human rights principle or any ethics principle, because Vessantara did by kindheartedness conscience and conscious of being Bodhisattva. All of sages and the Royal Institutes he is not blamed but praised in the great virtuous intention. It's very hard to have who equal.

Keyword : Vessantara, the Donation

บทนำ

พระเวสสันดรชาดก เป็นทศชาติลำดับที่ 10 ก่อนที่พระโพธิสัตว์จะลงมาจุติเพื่อตรัสรู้เป็นองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระเวสสันดรได้ทรงบำเพ็ญบารมีตามอุดมคติชีวิตแบบพระโพธิสัตว์เช่นเดียวกับพระโพธิสัตว์ทั้งหลาย โดยทั่วไปแล้วจะเข้าใจกันว่าพระเวสสันดรทรงบำเพ็ญเฉพาะทานบารมีเท่านั้น แต่ความเป็นจริงแล้ว พระองค์ทรงบำเพ็ญบารมีครบทั้ง 10 ประการ แต่บารมีที่เด่นชัดที่สุดก็คือ ทานบารมี (พระมหาอานนท์ ชวนาภิภู: 2548: 76)

คำสอนและแนวทางในการครองชีวิตในเวสสันดรชาดกนับได้ว่ามีอิทธิพลต่อสังคมชาวไทยที่นับถือพระพุทธศาสนาค่อนข้างมาก จนกลายเป็นค่านิยม คติความเชื่อ การประพฤติปฏิบัติ และการศึกษาของคนไทย จนแสดงออกมาเป็นรูปลักษณะเฉพาะของชาวไทยพุทธ เช่น ความเป็นคนใจบุญสุนทาน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ โอบอ้อมอารี รู้จักให้อภัย และมีน้ำใจ เป็นต้น (พระมหาบุญทัน อานนุโท: 2540: 122-123) ทั้งนี้ก็เพราะชาวพุทธได้เห็นแบบอย่างของการให้อันยิ่งใหญ่ของพระเวสสันดร

การบำเพ็ญทานบารมีของพระเวสสันดร เป็นการบำเพ็ญทานบารมีที่ยิ่งใหญ่มาก เกินกว่าวิสัยที่มนุษย์ธรรมดาสามัญชนทั่วไปจะพึงทำได้ ทั้งนี้ก็ด้วยความตั้งใจอันเด็ดเดี่ยวแน่วแน่ของพระองค์ที่ทรงพระประสงค์ต่อพระสัมมาสัมโพธิญาณ อันจะเป็นประโยชน์เกื้อกูลต่อมนุษยชาติในกาลภายภาคหน้า ตามประวัติกล่าวว่า พระเวสสันดรทรงมีน้ำพระทัยในการบำเพ็ญทานแต่ยังทรงพระเยาว์ ดังพุทธดำรัสที่ปรากฏในเวสสันดรจริยาว่า “เมื่อเราเป็นทารก มีอายุ 8 ขวบ เรานั่งอยู่ในปราสาท คิดจะบริจาคทานว่าเราจะพึงให้ หัวใจ ดวงตา เลือด เนื้อและร่างกายหากมีใครมาขอ เราก็ยินดีจะให้เมื่อเราคิดถึงการบริจาคทาน จิตของเราก็ไม่หวั่นไหว”(ขุ.จริยา. 33/78/449)

การบำเพ็ญทานบารมีของพระเวสสันดร สามารถประมวลโดยสรุปได้ดังนี้

1. ขณะที่พระโพธิสัตว์อยู่ในพระครรภ์ของพระนางมุสตี พระองค์ดลพระทัยให้พระนางมุสตีผู้เป็นพระราชมารดาสร้างโรงงานไว้ 6 แห่ง คือที่ประตูเมืองทั้ง 4 แห่ง ที่กลางเมืองอีก 1 แห่ง และที่ประตูพระตำหนักอีก 1 แห่ง (ขุ.ชา.อ. 4/3/609)

2. ในขณะที่พระโพิสัตรีประสูตินั้น ทรงสามารถเสด็จดำเนินได้ทันทีและเสด็จดำเนินไปพร้อมกับพระราชมารดา พร้อมกับรับสั่งว่า ทรงปรารถนาจะได้สิ่งของมาแจกจ่ายแก่คนทั่วไป ขณะนั้นพระราชมารดาไม่ทันจะหาอะไรมาให้พระกุมารได้ จึงมอบเงินจำนวนหนึ่งพันกหาปณะให้พระกุมารเพื่อบริจจาคทานต่อไป (ขุ.ชา.อ. 4/3/611)

3. เมื่อพระกุมารมีอายุได้ 5 ชันษา พระองค์ได้พระราชทานเครื่องประดับมีค่ากว่า 100 กหาปณะ ให้พระพี่เลี้ยง แม้พระพี่เลี้ยงจะถวายน้อยอย่างไร ก็มีทรงรับคืน แม้ในตอนหลังพระกุมารจะได้รับเครื่องประดับดังกล่าวอีกก็ได้ประทานต่อไป อยู่ตลอดเวลา (ขุ.ชา.อ. 4/3/611)

4. เมื่อพระองค์เจริญวัย พระเวสสันดรจะทรงช้างปัจจัยนาคไปยังโรงงานเพื่อบำเพ็ญทานบารมีวันละหกหมื่นกหาปณะ แก่บรรดาผู้ตกทุกข์ได้และบุคคลทั่วไป และเสด็จตรวจเยี่ยมโรงงานทั้ง 6 แห่ง เดือนละ 6 ครั้งเป็นประจำ (ขุ.จรียา. 33/83/738)

5. ทรงพระราชทานช้างปัจจัยนาคให้กับคณะพราหมณ์ชาวกาลิงครूस์ 8 คน ที่มาทูลขอโดยอ้างเหตุผลว่า กาลิงครूस์นั้นฝนไม่ตกเกิดทุกข์ภัย ข้ำวยากมากแพง ประชนอดอยาก ถ้าพระองค์ได้พระราชทานช้างมงคลตัวประเสริฐ จะสามารถแก้ปัญหาเหล่านี้ได้ พระเวสสันดรก็ทรงพระราชทานช้างให้โดยจิตใจที่ไม่หวั่นไหว (ขุ.จรียา. 33/83/738) เหตุการณ์นี้ทำให้พระองค์ถูกชาวเมืองที่ไม่เห็นด้วยฟ้องร้อง และพระองค์ได้ถูกเนรเทศออกจากพระราชวัง

6. ก่อนที่พระเวสสันดรจะเสด็จไปได้ทรงพระราชทานสัตตสตกทาน คือ การบริจจาคทาน 7 อย่าง ๆ ละ 700 คือ ช้าง 700 เชือก, ม้า 700 ตัว, รถม้า 700 คัน, สตรี 700 คน, แม่มโคนม 700 ตัว, ทาสชาย 700 คน, ทาสหญิง 700 คน (ขุ.ชา. 28/1796-1806/46-468)

7. ขณะที่พระองค์เสด็จไปสู่เขาวงกตได้มีพราหมณ์จำนวน 5 คนมาทูลขอพระราชรถ พระองค์ก็ทรงพระราชทานให้ด้วยจิตยินดีและไม่หวั่นไหว (ขุ.ชา. 28/2117-2119/512)

8. เมื่อพระองค์บำเพ็ญพรตเป็นฤๅษีที่เขาวงกตผ่านไป 7 เดือน ได้มีพราหมณ์ชุกชุมมาทูลขอพระโอรสและพระธิดา คือพระชาติลีและพระกัณหา เพื่อนำไปเป็นทาสรับใช้ พระองค์ก็พระราชทานให้ด้วยจิตยินดีและไม่หวั่นไหว (ขุ.ชา. 28/2277/533)

9. ท้าวสักกะได้แปลงเป็นเพศเป็นพราหมณ์มาขอพระนางมัทรีไปเป็นภรรยา พระองค์ก็ทรงพระราชทานให้ด้วยจิตยินดีและไม่หวั่นไหว ภายหลังพราหมณ์ก็ได้แปลงกายเป็นท้าวสักกะและได้มอบพระนางมัทรีคืนให้พระเวสสันดรตามเดิม แล้วได้พระราชทานพร 8 ประการแก่พระเวสสันดร (ขุ.ชา. 28/2278/535)

10. ภายหลังเมื่อพระเวสสันดรได้เสด็จกลับพระราชวัง ก็ได้ทรงบำเพ็ญทานบารมี ด้วยการพระราชทานทรัพย์สมบัติสิ่งของให้กับผู้คนทั่วไป (ขุ.ชา. 28/2439-2440/560)

การบริจาคตลอดพระชนม์ชีพของพระเวสสันดร จึงกลายเป็นมหาทานอันยิ่งใหญ่ ทั้งมนุษย์และเทวดาต่างก็ชื่นชมสรรเสริญ แม้แต่แผ่นดินก็ยกก້อกก้มปนาทเพื่อเป็นสักขีพยานในการบำเพ็ญทานบารมีของพระองค์ พระองค์มีจิตใจเด็ดเดี่ยวสามารถให้ในสิ่งที่คนอื่นทำไม่ได้ ไม่ว่าจะเป็นการพระราชทานพระโอรสพระธิดาและพระชายาให้เป็นทาน เป็นต้น เป็นการบำเพ็ญทานบารมีที่ยิ่งใหญ่ สมบูรณ์แบบหาใดเทียมเท่า และเป็นผลอาานิสงส์นำสู่การตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมโพธิญาณในภพชาติต่อมาของพระองค์ พร้อมทั้งกลายเป็นแบบอย่างในการบำเพ็ญทานบารมีของชาวพุทธในกาลภายหลัง แม้ไม่อาจทำได้เทียมเท่าพระองค์ก็ตาม

ในการบริจาคมหาทานทั้งปุตตทาน คือการพระราชทานพระโอรสและพระธิดาให้เป็นทาน และภริยาทาน คือการพระราชทานพระชายาให้เป็นทานนั้น หากเมื่อมองอย่างผิวเผินในยุคสมัยที่เปลี่ยนไป อาจถูกตั้งคำถามว่าเป็นการถูกต้องเหมาะสมชอบธรรมหรือขัดกับหลักมนุษยธรรมหรือจริยศาสตร์หรือไม่ การให้ชีวิตคนอื่นเพื่อเป็นบันไดมุ่งสู่การบรรลุพระสัมมาสัมโพธิญาณของตนเองนั้น ถือว่าเป็นลวงละเมิดในสิทธิมนุษยชนหรือไม่ คำถามเหล่านี้ล้วนแต่แฝงความเคลือบแคลงสงสัยให้กับผู้คนที่ต่างวัฒนธรรมหรือเกิดใหม่ในกาลภายหลัง ดังนั้นผู้เขียนจึงต้องการหาคำตอบและเหตุผล เพื่อนำมาตีความและอธิบายขยายความเพื่อ

ทำความเข้าใจให้กับผู้ที่ยังเคลือบแคลงสงสัยอยู่ในกรณีการพระราชทานพระโอรส พระธิดาและพระชายาให้เป็นทานของพระเวสสันดรนั้นว่าถูกต้องเหมาะสมและชอบธรรมหรือไม่ อันจะเป็นประโยชน์ต่อการทำความเข้าใจให้ถูกต้องตามหลักการ และเหตุผล และนำมาซึ่งสัมมาทิฐิต่อไป

วิเคราะห์กรณีพระเวสสันดรพระราชทานช้างปัจจัยนาคให้เป็นทาน

ช้างปัจจัยนาค ถือว่าเป็นช้างคู่บุญบารมีของพระเวสสันดร แม้ช้างได้ตกถูก ช้างวันเดียวกันกับพระเวสสันดรประสูติ ถ้าพิจารณาอย่างละเอียดจะพบว่าการพระราชทานช้างนั้นเป็นความชอบธรรมแล้ว เพราะช้างนั้นเกิดขึ้นมาเป็นช้างคู่พระบารมีของพระองค์เป็นสมบัติส่วนพระองค์ แต่ชาวเมืองกลับถือว่าเป็นช้างคู่บ้านคู่เมือง เราต้องยอมรับว่าช้างปัจจัยนาคนั้นเกิดขึ้นเพราะบารมีของพระเวสสันดร และเป็นสมบัติของพระองค์ ซึ่งพระองค์จะพระราชทานแก่ใครก็ย่อมไม่ได้ ถ้าหากพระองค์ไม่ทรงยอมให้คงเกิดสงครามเป็นแน่แท้ ด้วยวิสัยทัศน์ของพระเวสสันดร ทรงอาจมองว่า เมืองสีพีเป็นเมืองขนาดเล็ก อีกทั้งมีกำลังพลน้อย ไม่อาจที่จะทำสงครามกับเมืองใหญ่อย่างแคว้นกาลิงคะได้ ถ้าพระองค์ไม่พระราชทานช้างสงครามต้องเกิดขึ้นอย่างแน่นอน เมื่อเกิดสงครามก็ต้องเสียไพร่พล ราษฎรจะต้องล้มตายเป็นจำนวนมาก และในที่สุดเมืองสีพีจะต้องตกเป็นเมืองขึ้น ดังนั้นการที่พระองค์พระราชทานช้างไปนั้น จึงเป็นการสมควรและเกิดประโยชน์สองประการด้วยกันคือ

ประการที่ 1 ทำให้ไม่เกิดสงครามระหว่างแคว้นทั้งสอง

ประการที่ 2 เพื่ออนุเคราะห์ประชาชนชาวกาลิงครรัฐ ที่ได้รับความเดือดร้อนจากฟ้าฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาล เมื่อพราหมณ์ทั้ง 8 คนนำช้างมาถึงเมือง ฟ้าฝนก็ตกต้องตามฤดูกาล บ้านเมืองกลับมาอุดมสมบูรณ์ ต่อมาภายหลังชาวเมืองกาลิงครรัฐก็นำช้างปัจจัยนาคมาคืน จึงกล่าวได้ว่าการบริจาคช้างไม่ได้เสียอะไร แต่กลับได้ประโยชน์ทั้งสองฝ่าย และยังได้มิตรประเทศอีกด้วย

ประการที่ 3 เป็นการผูกมิตรประเทศ เจริญสัมพันธไมตรี

หากแต่การบำเพ็ญทานบารมีครั้งนี้ ไม่ได้มีการทำสัญญากันว่า เมื่อบ้านเมืองกาลิงค์รัฐกลับมามีอุดมสมบูรณ์แล้ว ก็ให้นำช้างกลับมาคืน ผู้เขียนเห็นว่าหากมีการทำสัญญากันอย่างนี้คงไม่มีปัญหาความไม่เข้าใจหรือไม่พอใจกันเกิดขึ้น ยกตัวอย่างได้ว่าเสมือนกันกับการที่รัฐบาลจีนได้มอบหมี่แพนด้าให้กับมิตรประเทศอื่น ๆ ซึ่งถือว่าเป็นการเจริญสัมพันธไมตรีกับมิตรประเทศต่าง ๆ เป็นอย่างยิ่ง และการมอบให้ครั้งก็เป็นการให้แบบมีสัญญาในการนำกลับเมื่อครบกำหนด จึงเป็นการดำเนินงานทางการทูตที่ได้ผลเป็นอย่างดี จะต่างกันก็แต่เพียงช้างปัจเจกขนาดตัวมงคลมีเพียงตัวเดียว แต่หมี่แพนด้ายังมีอยู่อีกหลายร้อยตัวในแผ่นดินจีน ผู้เขียนมองว่าพระเวสสันดรท่านมั่นคงในการบริจาคทานอยู่แล้ว ณ ตอนนั้นนั้นจะเป็นการพระราชทานช้างที่ไม่หวังว่าจะได้รับคืน จึงเกิดความไม่พอใจขึ้นกับชาวเมืองที่ไม่เห็นด้วย ซึ่งเป็นชาวเมืองที่มีวิสัยทัศน์คับแคบ

วิเคราะห์ทฤษฎีพระเวสสันดรพระราชทานพระโอรสพระธิดาและพระชายาให้เป็นทาน

ประเด็นการพระราชทานพระโอรสพระธิดาให้เป็นทานของพระเวสสันดรนั้น เมื่อมองอย่างผิวเผินก็จะดูเหมือนว่า พระเวสสันดรเป็นพ่อที่ขาดเมตตาธรรม แต่เมื่อพิจารณากันอย่างละเอียดถี่ถ้วนแล้วจะเห็นว่า พระองค์เป็นผู้มีวิสัยทัศน์ยาวไกล มีพระทัยเปี่ยมล้นด้วยเมตตา จะเห็นได้จากจากการที่พระองค์ไม่ปรารถนาที่จะให้พระโอรสและพระธิดาทั้งสองต้องตกระกำลำบากในป่าเขาลำเนาไพร และทรงคาดหวังลึก ๆ ว่าอยากให้พระโอรสพระธิดาของพระองค์เป็นสะพานทองติดต่อกับพระราชบิดาและพระราชมารดา และให้พระโอรสของพระองค์ได้เป็นกษัตริย์ครองเมืองสีพีต่อไป เมื่อทรงพิจารณาใคร่ครวญดีแล้วจึงได้ทรงมอบพระโอรสพระธิดาให้แก่ชุกไป เพราะทรงมั่นใจว่าชุกต้องนำไปมอบให้พระเจ้ากรุงสีพีเป็นแน่ ดังนั้นพระองค์จึงทรงตีค่าตัวของพระโอรสและพระธิดาไว้สูงมากเกินกว่าที่บุคคลทั่วไป ยกเว้นกษัตริย์หรือมหาเศรษฐีถึงจะไถ่ตัวได้ กล่าวคือพระกুমารชาติ ดีค่าตัว

เป็นทองคำ 1,000 แท่ง ส่วนพระกุมารก็ค้นหา ทรงตีค่าตัวเป็นทาสชาย 100 คน ทาสหญิง 100 คน ช้าง 100 เชือก รถม้า 100 คัน โค 100 ตัว และทองคำ 100 แท่ง และเมื่อซุกพรหมณ์ได้ยื่นได้ฟังดังนั้น ย่อมเกิดความโลภในทรัพย์สมบัติเหล่านั้น ถึงแม้ว่าจะอ้างว่ากลัวอาญาแผ่นดินที่บังอาจขูดขอร่อนเนื้อกษัตริย์ไปเป็นทาสรับใช้ก็ตาม แต่เมื่อพิจารณาให้ดีแล้ว ซุกพรหมณ์คงจะไม่ได้รับประโยชน์เท่าที่ควรหากได้ทาสเป็นเพียงเด็กตัวเล็ก ๆ แต่ถ้าหากได้ทาสและทรัพย์สมบัติอย่างละหนึ่งร้อย ดังที่พระเวสสันดรทรงตีค่าตัวไว้ย่อมจะเกิดผลประโยชน์กับตนเองมากกว่า พระเวสสันดรจึงทรงมั่นใจว่าซุกพรหมณ์จะต้องนำพระโอรสพระธิดาไปมอบถวายคืนให้เจ้ากรุงสีพีเป็นแน่แท้ (พระธรรมโกศาจารย์ (นิพนธ์): 2513: 312-314) และสิ่งที่พระองค์คาดการณ์ไว้ก็เป็นจริงทุกประการ ดังนั้นการพระราชทานพระโอรสพระธิดาให้เป็นทานในครั้งนี้อันจึงได้ประโยชน์ถึง 3 ประการ คือ

ประการที่ 1 ทำให้พระโอรสพระธิดาได้กลับไปสู่อ้อมสีพีพ้นจากความยากลำบาก

ประการที่ 2 ทำให้พระเจ้ากรุงสีพีและราษฎรเกิดความเห็นใจในความทุกข์ยากของพระองค์ที่ต้องลำบากในป่าเขาลำเนาไพร

ประการที่ 3 ทำให้ได้ประโยชน์อย่างยิ่งใหญ่คือพระโพธิญาณ อันมีคุณประโยชน์มหาศาลต่อมนุษยชาติ

พระเวสสันดรพระองค์ทรงรักพระโอรสพระธิดา ไม่ต้องการให้พระโอรสธิดาได้รับความยากลำบากและอยากให้พระโอรสพระธิดาของพระองค์มีอนาคตที่ดีเสมอเหมือนกับพ่อที่รักลูกอย่างบุคคลทั่วไป แต่ที่พระองค์ทรงรักมากกว่าก็คือพระสัพพัญญุตญาณ พระองค์ได้ตอบไว้อย่างชัดเจนเมื่อคราวทรงหลั่งน้ำเป็นพยานในบารมีครั้งนี้ต่อหน้าซุกพรหมณ์ว่า

“พรหมณ์ เราชักลูกทั้งสองมาก แต่ที่รักมากกว่าลูกทั้งสองเป็นร้อยเท่าพันเท่า แสนเท่า ก็คือพระสัพพัญญุตญาณ”

พระเวสสันดรพระองค์จึงทรงทำหน้าที่อยู่ 2 ประการคือหน้าที่ของบิดาที่จะพึงทำต่อบุตรธิดาและหน้าที่ของพระโพธิสัตว์ที่จะต้องบำเพ็ญบารมีเพื่อช่วยเหลือสัตว์โลกให้พ้นทุกข์ การกระทำในครั้งนี้อันจึงเปรียบเสมือนการช่วยพระโอรสและ

พระธิดาของพระองค์ให้ได้บรรลุมรรคผลนิพพานพ้นจากความทุกข์ทั้งมวลในภพชาติต่อมานั่นเอง (บรรจบ บรรณรุจิ: 2549: 204-205)

การบริจาคพระชายาก็มีนัยเช่นเดียวกันคือ พระองค์พิจารณาเห็นความทุกข์ยากของพระชายา ประการที่สอง พระองค์ทรงพิจารณาแล้วว่าพราหมณ์ผู้ที่มาขอเป็นคนดีประการหนึ่ง จึงได้ให้ไป ด้วยคิดว่าพราหมณ์ผู้นั้นจะสามารถเลี้ยงดูพระชายาของพระองค์ให้มีความสุขได้ และเมื่อพราหมณ์ผู้นั้นได้รับแล้วก็ถวายคืน เท่ากับว่าพระองค์มิได้เสียอะไร แต่กลับได้ประโยชน์สองประการคือ ได้รับความคุ้มครองสนับสนุนจากพระอินทร์ ไม่ทุกข์ยากลำบากในการบำเพ็ญเพียร ประการที่สองได้ประโยชน์อันยิ่งใหญ่คือพระโพธิญาณ

ประกอบกับในพระคัมภีร์ยังกล่าวว่า เมื่อพระนางมัทรีรู้เจตนากรรมของพระเวสสันดรแล้ว พระนางก็อนุโมทนาปุตตทานและสนับสนุนให้บำเพ็ญทานยิ่ง ๆ ขึ้นไปและพร้อมที่จะสนับสนุนพระโพธิสัตว์ให้บรรลุถึงฝั่งแห่งพระโพธิญาณ พระเวสสันดรทรงกมพระหัตถ์ของพระนางมัทรี ทรงจับเต้าน้ำ หลังน้ำพระราชทานพระนางมัทรีให้เป็นทานแก่พราหมณ์ และพระนางมัทรีเองมิได้มีพระพักตร์ง่วงอดมิได้ทรงขอเงิน และมีได้ทรงกันแสงเพ่งดูพระสวามีโดยดุชนิภาพ (ช.ช.า. 28/2281/536)

ในการสนทนาระหว่างพระเจ้ามลิந்த์และพระนาคเสน กรณีการพระราชทานพระโอรสพระธิดาและพระชายาให้เป็นทานของพระเวสสันดร ทำให้ทราบว่พระโอรสพระธิดาไม่พอใจเพราะไม่เข้าใจความประสงค์ของพระบิดา แต่พระชายาย่อมพอใจ การพระราชทานพระโอรสพระธิดาและพระชายาให้เป็นทานนี้ได้รับการยกย่องเป็นอันมาก เพราะเป็นสิ่งที่กระทำได้ยากยิ่ง การทำสิ่งที่ทำได้ยากยิ่งมีอยู่ 7 ประการคือ (ปัญญา สละทองตรง: 2544:100-102)

- 1) ให้พระโอรสพระธิดาแก่พราหมณ์ เพื่อนำไปเป็นทาส
- 2) ได้เห็นพราหมณ์ผูกมัดพระโอรสพระธิดาของตนแล้วเสียนิตด้วยไม้ แต่ยังไม่ปล่อยมือได้
- 3) ได้ส่งพระโอรสพระธิดาที่หลุดจากพราหมณ์ ส่งกลับให้พราหมณ์อีก

4) ได้ฟังพระโอรสพระธิดารำพันว่า พรหมมณีนั้นเป็นยักษ์ จะส่งลูกไปให้ยักษ์กินหรือก็ทรงนิ่ง

5) แม้ชาติกุมารทูลขอว่า ขอให้กัณหาอยู่เกิดก็ทรงนิ่ง

6) แม้พระโอรสพระธิดาร้องไห้รำพันอย่างไรก็ทรงนิ่ง

7) เมื่อพระโอรสพระธิดาถูกนำไปแล้ว พระทัยของพระองค์ก็ยังไม่แตกทำลาย เพราะความเสียพระทัย

พระโพธิสัตว์มีองค์คุณ 10 ประการ (ปัญญา สละทองตรง: 2544:100-102) คือ

1) ความไม่ติดในสิ่งอันน่าชอบใจ	2) ความไม่มีอาลัย
3) ความเสียสละ	4) ความละวาง
5) ความไม่กลับกลอก	6) ความละเอียด
7) ความเป็นใหญ่	8) ความรู้ได้ยาก
9) ความได้โดยยาก	10) ความไม่มีใครเสมอ

นอกจากนี้ท่านอสังกะ ติเลกะรัตน์ (Asanga Tilakaratne) (2016: 71-90) ได้วิเคราะห์ว่า เหตุการณ์เรื่องราวทั้งหมดเป็นไปตามบุพกรรมของทั้ง 4 พระองค์ คือ พระเวสสันดร พระนางมัทรี และกัณหาขาลี ที่เคยทำในอดีตชาติ ดังนี้

1) พระเวสสันดรพร้อมด้วยชายาและพระโอรสพระธิดาได้ถูกเนรเทศออกจากราชอาณาจักรเป็นเพราะกรรมเก่าที่เคยจับกุมพระราชอำนาจมาแล้วเนรเทศไปในป่า อย่างไรก็ตามพระองค์ก็ได้รับอิสรภาพในกาลภายหลัง และสามารถกลับไปสู่ราชอาณาจักรของพระองค์พร้อมด้วยครอบครัวของพระองค์ในตอนท้าย

2) กัณหาขาลีต้องหิวโหยจนกระทั่งถึงมีดคำเมื่ออยู่กับชูชก แต่ก็ได้รับการเลี้ยงดูจากเทวดาในตอนเย็นเป็นเพราะกรรมเก่าของทั้งสองพระองค์ที่เคยทรมานฝูงโคตลอดทั้งวันอันยาวนาน โดยไม่ยอมให้ฝูงโคกินหญ้าแล้วปล่อยให้โคในต้อนเย็น ซึ่งหนึ่งในโคเหล่านั้นในกาลต่อมาเกิดเป็นพรหมมณีสชูชก โดยผลกรรมนั้นทั้งสองพระกุมารจึงประสบพบกับความหิวโหยจนกระทั่งถึงเย็น ที่ทั้งสองพระกุมารได้ทานอาหารก็เพราะอานิสงส์ของการซื้อผ้าถวายให้กับพระภิกษุรูปหนึ่ง ผู้ซึ่งทำ

ผ้าหยา อานิสงส์นั้นทำให้ทั้งสองพระกุมารเกิดในตระกูลที่ร่ำรวยแล้วมีเทวดาเลี้ยงดู แต่ก็ต้องเป็นทาสของชุกชก

3) พระนางมัทรีต้องเดินทางไกลเข้าไปในป่าเพื่อหาผลไม้ในวันที่เกิดเหตุ ซึ่งทำให้พระองค์ต้องพลัดพรากจากพระโอรสพระธิดาในกาลภายหลัง เป็นเพราะกรรมเก่าที่เคยให้พระฤๅษีผู้มีฌานสูงนำผลไม้มาเพื่อพระองค์จากระยะทางไกล ในที่สุดพระเวสสันดรก็ได้ให้บุตรเป็นทานสำเร็จ โดยปราศจากการห้ามจากผู้เป็นมารดา

4) ในการถือกำเนิดมาชาติภพหนึ่ง ทั้งสองพระองค์ได้เกิดมาเป็นคู่สามีภรรยา ผู้เป็นภรรยาได้เคยชอนบุตรไม่ให้สามีของนางเห็น อันเป็นการสร้างความทุกข์ ความเจ็บปวดครั้งยิ่งใหญ่ ผลกรรมจากการกระทำเหล่านั้นจึงส่งผลให้พระกุมารทั้งสอง และพระนางมัทรีได้ถูกให้เป็นทานเพื่อนำไปสู่ความเป็นทาสอย่างไม่มีโอกาสหลีกเลี่ยง

ผู้เขียนเห็นว่า การที่พระเวสสันดรทรงตัดสินใจที่จะพระราชทานพระโอรสพระธิดาและพระชายาให้เป็นทานก็ด้วยเพราะปัญญาและวิสัยทัศน์อันยาวไกล ในอันที่จะให้บุคคลผู้เป็นที่รักของพระองค์พ้นจากความทุกข์ยากลำบาก หากพระองค์ไม่พระราชทานพระโอรสพระธิดาให้กับพราหมณ์ชุกชก ทั้ง 4 กษัตริย์คงยังไม่มีโอกาสได้กลับพระราชวังเดิม ดังนั้นจึงเป็นการให้ที่จะต้องได้คืนในวันหนึ่งข้างหน้า แม้ว่าในเบื้องต้นอาจจะได้รับความทุกข์ยากทั้งกายและใจ แต่ผลที่พลอยได้รับในวันหนึ่งข้างหน้า กลับเป็นผลลาอานิสงส์แห่งบุญกุศลที่ทำให้ทั้ง 4 กษัตริย์ได้เสด็จกลับสู่พระนคร และเรื่องราวต่าง ๆ ก็ลงเอยด้วยดี ที่สำคัญเป็นการบำเพ็ญบารมีที่ทำได้ยากยิ่งที่สุดท้าย ที่จะนำพระองค์ไปสู่พระโพธิญาณในอนาคตชาติต่อมา เป็นบุญบารมีส่งเสริมให้พระองค์ได้ค้นพบแสงสว่างแห่งบรมธรรมอันนำมาซึ่งบรมสุขให้กับมนุษยชาติ ซึ่งก็นับว่าคุ้มค่าเกินพรรณนา

ในประเด็นที่ว่า การพระราชทานพระโอรสพระธิดาและพระชายาของพระเวสสันดรครั้งนี้ เป็นแผนการที่ถูกวางเอาไว้หรือไม่อย่างไร? ผู้เขียนมองว่า ไม่น่าจะเป็นแผนการที่ถูกวางเอาไว้ กล่าวคือ แม้ไม่อาจจะทราบได้ว่าพระเวสสันดร ออกบวชเป็นฤๅษีแล้วบำเพ็ญฌานสมาบัติจนสามารถมองเห็นอนาคตกาลข้างหน้า

หรือไม่ ผู้เขียนเห็นว่าพระองค์ไม่น่าจะมีฉันทนาสมบัติที่สามารถมองเห็นอนาคตได้ เหตุการณ์ที่พระองค์ตัดสินใจพระราชทานพระโอรสพระธิดาให้เป็นทานแก่พราหมณ์ ชูชก น่าจะเกิดมาจากทรงพิจารณาอย่างมั่นใจแล้วว่าเป็นหนทางสุดท้ายที่ดีที่สุด ที่จะสื่อสารกับพระราชบิดาและพระราชมารดา และราชภรรยาจุงสิพี อันจะมีผล ทำให้พระราชบิดาพระราชมารดาและราชภรรยาจุงสิพีเห็นใจรวมทั้งเห็นถึงความยากลำบากในการใช้ชีวิตอยู่ในป่าของทั้งสี่กษัตริย์ และจะมาทูลอัญเชิญให้เสด็จกลับกรุงสิพีในอนาคตกาลข้างหน้า แม้จะมีความเสี่ยงอยู่มากแต่พระองค์ก็ทรงวางแผนในการตั้งค่าตัวของกัณหาและซาลีไว้เกินกว่าที่คณธรรมดาจะไถ่ถอนได้ ยกเว้นแต่พระราชากับมหาเศรษฐีเท่านั้น พระเวสสันดรทรงเลือกช่วงเวลาที่เหมาะสมที่พระนางมัทรีไม่อยู่คือออกไปหาผลไม้ในช่วงเช้า เพราะถ้าหากพระนางมัทรียังไม่ออกจากอาศรมพระนางก็คงไม่ยอมให้บริจาคนพระโอรสและพระธิดาเป็นแน่แท้

ส่วนการพระราชทานพระนางมัทรีแก่พระอินทร์ซึ่งแปลงกายมาในภาพลักษณ์ของพราหมณ์นั้น ด้วยจิตที่เป็นมหากุศลที่พระองค์ทรงประสงค์ที่บำเพ็ญมหาทานสู่ความเป็นพระโพธิสัตว์ให้บริบูรณ์ พระองค์จึงทรงมีความยินดีที่จะพระราชทานพระนางมัทรีให้เป็นทานแก่พราหมณ์คนนั้นไป คงไม่ใช่เป็นการวางแผนแต่อย่างใด และพระองค์ก็ไม่รู้ด้วยว่าพราหมณ์คนนั้นเป็นพระอินทร์หรือไม่ จากเนื้อเรื่องของชาดกวิเคราะห้ได้ว่า เหตุการณ์ต่าง ๆ นอกจากจะเป็นเพราะบุญกรรมเก่าทั้งสี่กษัตริย์แล้ว ยังเป็นมหาทานบารมีที่จะทำให้พระเวสสันดรได้บรรลุพระโพธิญาณในอนาคตกาลภายภาคหน้า นั่นก็แสดงว่าพระเวสสันดรทรงรู้ว่าหากประสงค์จะเป็นพระพุทธเจ้าจะต้องบำเพ็ญบารมีอะไรบ้าง อีกประการหนึ่ง การบริจาคนดังกล่าวเป็นเรื่องที่ถูกกระทำให้ขึ้นจากพระเวสสันดรเพียงพระองค์เดียวใช่หรือไม่? ผู้เขียนมองว่านอกจากเป็นเรื่องของบุญกรรมเก่าแล้ว พระโอรสพระธิดา และพระชายาทรงไม่เคยล่วงรู้มาก่อนเลย เพราะถ้าทรงล่วงรู้มาก่อนกัณหาซาลีก็คงไม่ปฏิเสธที่จะเดินทางไปกับพราหมณ์ชูชก และพระนางมัทรีคงไม่วิ่งออกตามหากัณหาซาลีเป็นระยะทางแสนไกลด้วยความเศร้าโศกเสียใจ ถ้าเช่นนั้นพระเวสสันดรควรมีความชอบธรรมหรือไม่? ผู้เขียนมองว่า ด้วยความยังเป็นปุถุชนพระเวสสันดร

พระองค์ก็คงจะรู้สึกเศร้าสลดใจอยู่บ้าง แต่เมื่ออธิบายวัตถุประสงค์ความตั้งใจให้พระนางมัทรีฟัง พระนางก็ทำให้ใจให้เข้มแข็งได้และร่วมอนุโมทนาบุญกับผู้เป็นพระสวามี ส่วนมีความชอบธรรมหรือไม่นั้นผู้เขียนจะได้วิเคราะห์ในหัวข้อต่อไป

อีกประเด็นหนึ่งแม้สุดท้ายเรื่องราวทั้งหมดจะจบลงด้วยดี แต่กระบวนการ (Process) เป็นสิ่งที่ชอบธรรมหรือไม่อย่างไร ผู้เขียนมองว่าการบริจาคสิ่งที่ยากยิ่งนี้พระเวสสันดรพระองค์ก็คงจะรู้ดีว่าจะมีผลลัพธ์หรือผลกระทบเป็นเช่นไร จะต้องมีการต่อต้านไม่เห็นดีด้วยจากผู้ที่เป็นบุตรธิดาหรือพระชายาในเบื้องต้น แต่ถ้าหากมองด้วยวิสัยทัศน์ที่ยาวไกลถึงผลลัพธ์ที่จะพึงตามมาทั้งปัจจุบันชาติและอนาคตชาติก็นับว่าคุ้มแสนคุ้ม แม้ขณะนั้นจะทนทุกข์หรือสลดหดหู่มากเพียงไรก็ตาม ตามเนื้อเรื่องชาดกพระเวสสันดรก็ยังไม่วางปรารถนาที่จะออกบวชไปจนตลอดชีวิต พระองค์ยังมีความประสงค์จะกลับมาเป็นกษัตริย์ปกครองบ้านเมือง พระองค์ยังต้องการเห็นอนาคตที่ดีของพระโอรสพระธิดาและพระชายา กระบวนการดังกล่าวหากมองดูด้วยสายตาของปวงชนอาจจะดูเลวร้ายยากที่จะรับได้ แต่หากจะมองดูอย่างผู้มีปัญญาจะเห็นว่าเป็นวิสัยทัศน์ที่ชาญฉลาดและแยบคาย เข้าทำนองภาสิตที่ว่า “ยิงปืนนัดเดียวได้นกสองตัว” หรือ “ยอมลำบากในวันนี้เพื่อสบายในวันหน้า” ก็ได้

การวิเคราะห์ตีความด้วยประเด็นทางจริยศาสตร์

จริยศาสตร์เป็นสาขาปรัชญาที่ศึกษาเกี่ยวกับความดี ความชั่ว ความถูกต้อง ความผิด ตลอดจนศึกษาว่าอะไรเป็นสิ่งที่ดีที่สุดในชีวิต มนุษย์ควรแสวงหาอะไร และควรทำอย่างไรจึงจะได้ชื่อว่าเป็นคนดี ความดีความชั่วมีจริงหรือไม่หรือเป็นเพียงสิ่งสมมุติ มีมาตรการอะไรหรือไม่ที่จะตัดสินคุณธรรมความดี จริยศาสตร์เป็นเรื่องของความสัมพันธ์ที่มนุษย์มีต่อตัวเองและต่อผู้อื่น (สุจิตรา วรรณีน: 2540: 8) ปัญหาทางจริยศาสตร์จึงเกี่ยวข้องกับคำว่า “ดี” “ถูก” และ “ควร” โดยจะวิเคราะห์ใน 3 ประเด็นหลักดังนี้ (วิทย์ วิศทเวทย์: 2532: 13)

1. อะไรคือสิ่งที่ดีที่สุดในอุดมคติของพระเวสสันดร?
2. การพระราชทานพระโอรสพระธิดาและพระชายาให้เป็นทานนั้น ถือว่าถูกหรือผิด มีอะไรเป็นเกณฑ์ในการตัดสิน?

3. การพระราชทานพระโอรสพระธิดาและพระชายาให้เป็นทานของพระเวสสันดรถือว่าเป็นการเห็นแก่ตัวหรือไม่?

ในประเด็นที่ 1 สามารถวิเคราะห์และตีความได้ว่า มนุษย์เรามีอุดมคติและจุดมุ่งหมายในชีวิตที่แตกต่างกัน ตามแต่ความต้องการของแต่ละบุคคล บางคนก็ต้องการจุดมุ่งหมายเพื่อประโยชน์ส่วนตัว บางคนก็มีจุดมุ่งหมายเพื่อเป็นประโยชน์กับทั้งตนเองและคนอื่นด้วย ซึ่งก็ต้องขึ้นอยู่กับบุญวาสนาและการลงมือปฏิบัติ พระโพธิสัตว์ทุกพระองค์จะต้องบำเพ็ญบารมีครั้งยิ่งใหญ่ เพื่อพิสูจน์ความเป็นผู้มั่นคงต่อพระโพธิญาณ สิ่งสุดท้ายก็คือการบำเพ็ญทานบารมี จนถึงขั้นยอมเสียสละสิ่งที่ตนเองรักและหวงแหนมากที่สุด แม้กระทั่งชีวิตตนเอง ดังจะเห็นได้จากบุคคลสำคัญของโลกจะต้องยอมกล้าเสียสละแม้แต่ชีวิตของตนเอง เพื่อประโยชน์สุขของคนส่วนใหญ่ในอนาคต บุคคลเช่นนี้แม้จะหาได้ยาก แต่ชาวโลกก็จะจดจำบุคคลเหล่านั้นเอาไว้ คงเหลือไว้แต่ชื่อเสียงและเกียรติยศให้หวนระลึกถึง ซึ่งก็คงแล้วแต่จุดมุ่งหมายและอุดมคติของบุคคลผู้นั้นว่าจะมุ่งเน้นในด้านใด เช่น ด้านการเมืองการปกครอง ด้านวิทยาศาสตร์ หรือด้านศาสนา เป็นต้น

พระเวสสันดร ผู้เป็นพระโพธิสัตว์ พระองค์ทรงบำเพ็ญบารมีสั่งสมมาแล้วหลายภพหลายชาติ ก็ด้วยมีจิตใจแน่วแน่มั่นคงต่อพระโพธิญาณคือการได้ตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เพื่อเป็นแสงสว่างทางดับความทุกข์จากการต้องเวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏ อุดมคติและอุดมการณ์ของพระองค์จึงสูงส่งยิ่ง และเป็นไปเพื่อประโยชน์ของมหาชน ดังนั้นสิ่งที่ดีที่สุดและควรทำที่สุดก็คือ การจะต้องไปให้ถึงบรมสุขคือพระโพธิญาณนั้น ทั้งนี้ก็ไซ้เพื่อตนเอง แต่เป็นไปเพื่อปลดเปลื้องความทุกข์อันเกิดจากกิเลสตัณหาของมวลมนุษย์ให้ดับสิ้นไป และในภพชาติต่อมาพระองค์ก็ทรงทำสำเร็จจริง ๆ ด้วยการตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พิสูจน์ให้เห็นว่าสิ่งที่พระองค์ทรงกระทำสั่งสมมานั้นไม่ใช่เป็นการกระทำเลื่อนลอย ไร้เหตุผลหรือไร้ความถูกต้อง แต่เป็นหนทางสู่มรรคผลนิพพานอันประเสริฐ ซึ่งยังประโยชน์ให้เกิดกับมนุษย์โลก เทวโลก และพรหมโลก จนเกินกว่าคณานับ และการเสียสละของพระโพธิสัตว์คงไม่อาจมองในแง่ของมนุษย์ปุถุชนผู้ยังมีภุสก็คือกิเลสในดวงตาได้ แต่เราสามารถอธิบายให้เขาเหล่านั้นเข้าใจในอุดมการณ์ที่แตกต่างกันได้ และไม่ควรถ

อย่างยิ่งที่จะเอาความนึกคิดของมนุษย์ผู้ยังมีกิเลสครอบงำ ห่อหุ้มด้วยความโลก ความโกรธ และความหลง มาพิจารณาตัดสินหรือเปรียบเทียบในการบำเพ็ญ ทานบารมีดังกล่าว

ในประเด็นที่ 2 การที่พระเวสสันดรพระราชทานพระโอรสพระธิดาและพระชายาให้เป็นทานนั้น ถือว่าถูกหรือผิด มีอะไรเป็นเกณฑ์ในการตัดสิน?

เกณฑ์ตัดสินการกระทำว่า “ถูก” หรือ “ผิด” พระราชวรมณี (ป.อ. ปยุตโต) (2529: 179) ได้เสนอเกณฑ์ตัดสินดังต่อไปนี้

1) **เกณฑ์หลัก** คือการตัดสินโดยความเป็นกุศลหรืออกุศล โดยพิจารณาจากมูลเหตุว่า เป็นเจตนาที่เกิดจากกุศลมูล อันได้แก่ อโลภะ อโทสะ อโมหะ หรือเกิดจากอกุศลมูล อันได้แก่ โลภะ โทสะ โมหะ นอกจากนั้นยังต้องพิจารณาจากสภาวะดังนี้

- เป็นการกระทำที่เกื้อหนุนต่อชีวิตจิตใจหรือไม่?

- เมื่อกระทำลงไปแล้วทำให้จิตใจสบาย ปลอดภัย ผ่องใสหรือไม่?

- เป็นการส่งเสริมหรือบั่นทอนต่อคุณภาพและสมรรถภาพแห่งจิตใจ เป็นการเกื้อหนุนให้กุศลธรรมทั้งหลายเจริญงอกงามขึ้น อกุศลทั้งหลายลดน้อยลง อกุศลธรรมทั้งหลายเจริญงอกงามขึ้น ตลอดจนมีผลต่อบุคลิกภาพอย่างไร?

2) **เกณฑ์ร่วมในฆัมโนธรรม** คือความรู้สึกลึกซึ้งชอบชั่วดีของตนเองเป็นเครื่องพิจารณาว่า การกระทำนั้นตนเองดีเทียบตนเองได้หรือไม่ เสียความเคารพตนเองหรือไม่ การกระทำนั้นวิญญูชนทั้งหลายหรือนักปราชญ์ยอมรับหรือดีเทียบ นอกจากนั้นก็ต้องพิจารณาถึงผลอันจะเกิดจากการกระทำนั้นว่า เป็นไปเพื่อการเบียดเบียนตนเองหรือเบียดเบียนคนอื่น เป็นไปเพื่อประโยชน์สุขหรือทุกข์แก่ตนและบุคคลอื่น

เมื่อพิจารณาจากการนำเกณฑ์การตัดสินว่าพระเวสสันดรทำถูกหรือผิดกรณีพระราชทานพระโอรสพระธิดาและพระชายาให้เป็นทานก็จะสามารถวิเคราะห์ได้ดังนี้

ในเกณฑ์ข้อแรก สิ่งที่พระองค์ทำลงไปถือว่าอยู่บนพื้นฐานของกุศลมูล หรือรากเง้าของความคิดอันได้แก่ อโลภะ ความไม่โลภ, อโทสะ ความไม่คิดประทุษร้าย และอโมหะ ความไม่หลง พระองค์หนักแน่นในการบำเพ็ญทานบารมี ตั้งแต่ทรง

ประทับอยู่ในครรภจันทรที่ตลอดพระชนม์ชีพของพระองค์มีแต่คำว่าต้องการเป็นผู้ให้พระองค์ทรงเอาชนะความโลภและความตระหนี่ที่เหนียว จนมีพระเมตตาจนยากที่จะหาคนทัดเทียม ซึ่งการรู้จักการบริจาคก็เป็นธรรมสำคัญอีกข้อหนึ่งในทศพิธราชธรรมหรือธรรมของผู้ปกครอง เป็นการให้ที่ไม่หวังผลตอบแทนหรือไม่ใช่การให้ที่หวังจะเข้าไปมีอำนาจเพื่อตักตวงผลประโยชน์คืน ดังเช่นนักการเมืองในสมัยปัจจุบัน จิตใจของผู้ให้จึงมีแต่ความสุข ความปีติยินดี ปลอดภัยโปร่งใส จิตใจที่สูงส่งส่งเสริมให้กุศลธรรมทั้งหลายเจริญงอกงาม เพราะสามารถเอาชนะอกุศลคือความโลภ ความโกรธ และความหลงได้ ใคร ๆ ก็ยกย่องสรรเสริญในความเสียสละ และพระองค์ทรงเป็นที่พึ่งของผู้ยากไร้และผู้ต้องการความช่วยเหลือ โลกจึงสมควรถูกยกย่องพระองค์ในฐานะเป็นแบบแผนในการช่วยเหลือสงเคราะห์ผู้อื่น

ในเกณฑ์ข้อที่สองคือเกณฑ์ร่วมใช้มโนธรรม เมื่อพระองค์ทรงบำเพ็ญทานในทุกครั้งพระองค์ก็ได้ตีเตียนตนเองว่ากระทำเกินกว่าเหตุหรือเปล่า ซึ่งก็เป็นธรรมดาของจิตใจผู้ที่มีแต่ให้มาตลอดพระชนม์ชีพ แต่สำหรับบุคคลทั่วไปที่ยังห่อหุ้มด้วยอกุศลมูลคืออยากมีอยากได้ ไม่รู้จักคำว่าเพียงพอ ก็จะมองว่าการที่พระองค์พระราชทานบุญตริธาและภรรยาให้เป็นทานนั้น เป็นการกระทำเกินกว่าเหตุ ซึ่งก็ถือว่าเป็นเรื่องธรรมดาของวิสัยมนุษย์ปุถุชน ดังนั้นจึงไม่ควรยึดเอาวิสัยการตัดสินของตนเองไปตัดสินคนอื่น การกระทำของพระองค์วิญญูชนหรือนักปราชญ์ทั้งหลายก็สรรเสริญและอนุโมทนา เพราะการบำเพ็ญทานบารมีด้วยการให้บุญตริธาและภรรยาเป็นทานนั้น ย่อมเป็นหนทางของพระโพธิสัตว์ทุกพระองค์จะพึงทรงกระทำและไม่ควรมองแค่ว่าเพียงใกล้ ๆ หรือที่เรียกว่าการคิดเพียงสั้น ๆ ผู้ที่มีปัญญาเป็นยอดควรจะมีใจกว้างไกล หรือที่เรียกว่าการมีวิสัยทัศน์ และยึดมั่นในอุดมคติหรือจุดมุ่งหมายไม่เสื่อมคลาย พระเวสสันดรจึงควรได้รับการยกย่องอีกว่าเป็นผู้มี ความมุ่งมั่นในอุดมคติและจุดมุ่งหมายคือพระโพธิญาณที่มั่นคง ไม่แพ้พ่ายต่อความรู้สึกยึดมั่นถือมั่น หรือความหึงหวง แม้ว่าอาจจะลำบากใจหรือยากจะทำใจในเบื้องต้น แต่ไหนก็ตาม

บุรุษหลายคนอาจจะมองว่าทานที่พระองค์ให้นั้นเป็นการเบียดเบียนตนเอง และเบียดเบียนคนอื่น หรือใช้คำว่าเป็นการลวงละเมิดสิทธิเสรีภาพหรือสิทธิมนุษยชนของผู้อื่น ประเด็นนี้สามารถวิเคราะห์และตีความได้ดังนี้

1) พระองค์มีความเต็มใจและพอใจยินดีในการให้ในทุกครั้ง จึงไม่ใช่การเบียดเบียนตนเอง เพราะการเบียดเบียนตนเองก็คือความรู้สึกเสียตายย้อนหลังหรือเกิดความทุกข์ใจตามมา แต่สำหรับพระองค์ไม่มีเลย แม้ว่าขณะที่ยังทรงเห็นชุกกพรหมณ์อุคกระชากลากดึงและเสี้ยนตีพระกุมารและพระกุมารี ความรักที่พึงมีต่อบุตรธิดาของผู้เป็นพ่อ อาจทำให้พระองค์โกรธแค้นในเบื้องต้น แต่เมื่อพระองค์ใคร่ครวญจนถ่องแท้ว่า ทานที่ให้ไปแล้วเกิดความชุ่มฉ่ำในจิตใจ ย่อมไม่ใช่การให้ทานที่ประเสริฐ สุดท้ายพระองค์ก็ทรงเอาชนะความรู้สึกโกรธแค้นเสียตายหรือทุกข์ใจได้

2) เป็นการเบียดเบียนคนอื่นหรือลวงละเมิดสิทธิเสรีภาพของคนอื่นหรือไม่? ประเด็นดังกล่าวสามารถแยกย่อยวิเคราะห์ดังนี้

(1) สมัยโบราณตามวัฒนธรรมของชมพูทวีป ซึ่งยังเป็นการปกครองในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราช กล่าวคือพระราชาเป็นใหญ่ อำนาจของพระราชา ย่อมอยู่เหนือสิ่งทั้งปวง และเป็นที่ยึดมั่นดีว่าวัฒนธรรมของคนอินเดียสมัยก่อน ยกย่องลูกผู้ชาย ถึงกับมีประเพณีการให้ผู้หญิงไปสู่ขอผู้ชาย เมื่อแต่งงานกันแล้วผู้ชายถือว่าเป็นใหญ่ในครอบครัว ซึ่งอาจจะแตกต่างจากวัฒนธรรมในปัจจุบันที่ผู้ชายหรือผู้หญิงมีสิทธิเสรีภาพเท่าเทียมกัน ดังนั้นก่อนที่จะตัดสินใจดำเนินการกระทำที่ถูกต้องหรือผิด จึงควรที่จะมองในด้านวัฒนธรรมในสมัยนั้น ๆ ด้วย

บรรจบ บรรณรุจิ ได้ให้ทัศนะในประเด็นนี้ว่า “หากมองในด้านสิทธิมนุษยชนอย่างในปัจจุบัน พระเวสสันดรย่อมไม่มีสิทธิ์ทำอย่างนั้นได้ พระโอรสและพระธิดาย่อมมีสิทธิ์ฟ้องร้องได้ แต่ในยุคของพระเวสสันดรไม่มีการกล่าวถึงสิทธิมนุษยชนอย่างนั้น มีแต่กล่าวว่า ลูกเป็นสมบัติของบิดามารดา ภรรยาก็เช่นกันเป็นสมบัติของสามี การกล่าวถึงเช่นนี้มีปรากฏอยู่ในเรื่องเวสสันดรชาดกเอง อันแสดงให้เห็นว่าสังคมส่วนใหญ่มีแนวโน้มคิดและยอมรับกันเช่นนั้น ฉะนั้นพระเวสสันดรในฐานะเป็นพระบิดาของพระโอรสและพระธิดา และในฐานะเป็นพระสวามีของ

พระนางมัทรี จึงถือว่าเป็นเจ้าของและทรงมีสิทธิบริจาคนำให้เป็นทานได้” (บรรจบ บรรณรุจิ: 2549: 213-214)

(2) ในมิลินทปัญหาได้อธิบายขยายความในกรณีการพระราชทานพระโอรส พระธิดาและพระชายาให้เป็นทานของพระเวสสันดร สรุปได้ว่าการบำเพ็ญทานบารมี ด้วยวิธีดังกล่าวถือว่าเป็นประเพณีหรือหลักปฏิบัติที่พระโพธิสัตว์ทั้งหลายจะพึงกระทำ การที่พระกัญหาพระราชสีผู้ยังเป็นเด็กอยู่นั้นคร่ำครวญร้องไห้ ก็เพราะความที่ยังเป็นเด็กและได้รับทุกขเวทนาอันเกิดจากการกระทำของชุกกพรหมณ์ หากบุตรธิดารู้ ความและทราบประโยชน์ที่พระบิดาทรงกระทำลงไปนั้นก็จะมีความยินดี และจะไม่ รำพันบ่นเพื่อเลย สำหรับพระนางมัทรีเมื่อได้ทราบวัตถุประสงค์เจตนารมณ์และวิสัย ทัศน์อันยาวไกลของพระสวามีแล้ว พระนางก็คลายความโศก และร่วมยินดีอนุโมทนา ในทานบารมีของพระเวสสันดร (มิลินทปัญหา ฉบับแปลในมหามกุฏราชวิทยาลัย: 2543: 466)

(3) ผู้เขียนเห็นว่า หากมองตามวิสัยของมนุษย์ปุถุชนจะวิเคราะห์ได้ว่าการที่พระเวสสันดรมีความมั่นใจว่า เมื่อพระราชทานพระโอรสพระธิดาแล้วจะนำมา ซึ่งสวัสดิภาพในภายหลัง กล่าวคือพระโอรสพระธิดาจะนำพาพระองค์และครอบครัว ให้กลับคืนสู่พระนครดั้งเดิม ดังนั้นพระองค์จึงมีความซาบซึ้งล้นเหลือ เพราะรู้ว่า เมื่อพระราชทานพระโอรสพระธิดาไปแล้ว ชุกกพรหมณ์ย่อมจะนำพระกุมารและ พระกุมารีทั้งสองไปถวายคืนให้พระเจ้ากรุงสญชัย พระองค์จึงตั้งราคาค่าตัวของบุตร ธิดาทั้งสองไว้สูงมาก เกินกว่าความสามารถของชาวบ้านทั่วไปจะไถ่ราคาค่าตัวของ กุมารและกุมารีทั้งสองได้ และชาวบ้านชาวเมืองกรุงสีที่ก็จะเกิดความเห็นใจและ เข้าใจในสิ่งที่พระองค์ทรงกระทำ การให้ครั้งนี้ถึงแม้ว่าจะเสียอยู่บ้าง แต่เมื่อ หยิ่งใจพินิจพิจารณาแล้ว จะพึงเกิดประโยชน์มากกว่า พระองค์จึงตัดสินใจให้

แต่ถ้าหากมองถึงแนวทางปฏิบัติของพระโพธิสัตว์ที่จะพึงบริจาคนุตรธิดา และภรรยาให้เป็นทาน ก็จะเห็นว่าพระองค์ทรงกระทำสิ่งที่ปุถุชนทั่วไปทำได้ยากยิ่ง การกระทำที่ยิ่งใหญ่แม้แต่เทวโลกและพรหมโลกก็สรรเสริญและปฐพีก็สะท้อนหวั่นไหว เพื่อเป็นสักขีพยานในทานบารมีดังกล่าว และการบำเพ็ญทานบารมีดังกล่าว

เพิ่มพูนให้บารมีของพระองค์เต็มเปี่ยมและเพียบพร้อมสมบูรณ์ควรต่อการตรัสรู้ เป็นพระสัมมาสัมโพธิญาณในภพชาติต่อมา

จึงสรุปได้ว่าเมื่อมองด้วยใจเป็นกลาง มองในด้านวัฒนธรรมจารีตประเพณี และมองในแง่หนทางดำเนินที่พึงกระทำของพระโพธิสัตว์ จะเห็นว่ากรที่พระเวสสันดรพระราชทานพระโอรสพระธิดาและพระชายาให้เป็นทานนั้น เป็นความชอบธรรม มีความสมเหตุสมผล ไม่ถือว่าเป็นการเบียดเบียนหรือล่วงละเมิดสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่นแต่อย่างใด หากแต่ก่อให้เกิดประโยชน์สุขต่อมวลมนุษยชาติ จนเกินกว่าคณานับ

ในการวิเคราะห์ในประเด็นทางจริยศาสตร์ข้อที่สามว่า การพระราชทานพระโอรสพระธิดาและพระชายาให้เป็นทานของพระเวสสันดรถือว่าเป็นการเห็นแก่ตัวหรือไม่?

ในประเด็นนี้พึงพิจารณาได้จากเจตนาว่า เป็นการเห็นแก่ตัวหรือไม่เห็นแก่ตัว โดยจะแยกแยะได้ดังนี้ (วิทย์ วิศทเวทย์: 2532: 15-16)

1) การกระทำที่เป็นการเห็นแก่ตัว มีดังนี้

(1) เจตนาที่จะให้ตนเองได้รับประโยชน์ แม้จะมีโทษแก่คนอื่นก็ทำเพื่อตนเองจะได้รับประโยชน์

(2) เจตนาที่จะให้โทษแก่คนอื่น โดยที่ตนไม่หวังจะได้รับประโยชน์อะไร

(3) เจตนาที่จะให้ผู้อื่นได้รับประโยชน์ และก็เป็นหนทางที่จะทำให้ตนได้รับประโยชน์เช่นกันไม่ว่าจะทางตรงหรือทางอ้อม

2) การกระทำที่ไม่เป็นการเห็นแก่ตัว มีดังนี้

(1) เจตนาที่จะให้คนอื่นได้รับประโยชน์ โดยไม่คำนึงว่าตนจะได้รับประโยชน์หรือไม่

(2) เจตนาที่จะให้คนอื่นได้รับประโยชน์ โดยที่รู้ว่าเป็นโทษแก่ตนเอง

(3) ไม่มีเจตนาที่จะให้ประโยชน์หรือโทษ ไม่ว่าแก่ตนเองหรือคนอื่น แต่ที่กระทำเพราะถือว่าเป็นหน้าที่ หรือเป็นไปตามหลักการหรืออุดมการณ์ หรือเป็นความรับผิดชอบของตน

จากการแยกแยะเพื่อมุ่งหาคำตอบว่าเป็นการเห็นแก่ตัวหรือไม่เห็นแก่ตัวดังกล่าวมานั้น เพื่อมาเปรียบเทียบกับเรื่องราวของพระเวสสันดรจะพบว่า พระองค์ไม่ได้ทรงกระทำเพราะการเห็นแก่ตัวหรือต้องการผลประโยชน์ให้กับตัวเองเลย แม้พระองค์จะมุ่งตรงสู่การได้พระโพธิญาณ แต่ก็เข้าไปเพื่อประโยชน์แห่งการหลุดพ้นจากทุกข์ของมวลมนุษย โดยพระองค์จะเป็นผู้นำมวลมนุษย์ให้หลุดพ้นจากความทุกข์ยากเข็ญในสังสารวัฏ การกระทำของพระองค์จึงเป็นไปเพื่อมุ่งหวังบรมสุขคือพระนิพพานอันจะเกิดประโยชน์ต่อมวลมนุษยชาติ

จากการศึกษาประวัติของพระเวสสันดร ที่ทรงพระราชทานตั้งแต่อดีต ช้างคู่บารมี ม้าราชรถ พระโอรสพระธิดา และพระชายาให้เป็นทาน จะเห็นได้ว่าแม้พระองค์จะได้รับความยากลำบากเพียงไรจากการให้ หรือเมื่อพระราชทานสิ่งนั้น ๆ ไปแล้ว จะเกิดสิ่งร้าย ๆ กับพระองค์ เช่น พระราชทานช้างแล้ว ชาวเมืองที่ไม่พอใจจากกล่าวโทษพระองค์ หรือพระราชทานกัณหาชาติแล้ว จะเกิดความทุกข์โทมนัสกับพระนางมัทรี เป็นต้น แต่พระองค์ก็มีทรงย่อท้อ ยังคงยืนหยัดตามปณิธานที่ต้องการมุ่งสู่พระโพธิญาณ ความตั้งใจและความมุ่งมั่นนั้นจึงไม่อาจหาอุปสรรคสิ่งใดมาทำให้พระองค์ย่อท้อหรือล้มเลิกได้ ดังนั้นพระองค์จึงควรได้รับการสรรเสริญในฐานะบุคคลสำคัญของโลกด้วยซ้ำไป เพราะพระองค์มุ่งประโยชน์สุขกับผู้อื่น มุ่งประโยชน์สุขกับบ้านเมือง และมุ่งประโยชน์สุขต่อมวลมนุษยชาติ ดังนั้นการให้ตลอดพระชนม์ชีพของพระองค์จึงไม่ถือว่าเป็นการเห็นแก่ตัวเลย เพราะคนที่เห็นแก่ตัวคงไม่อาจให้หรือเสียสละได้มากขนาดนี้

วิเคราะห์คุณธรรมของพระเวสสันดร พระนางมัทรี และกัณหาชาติ

ตามเรื่องราวของพระเวสสันดรชาดกมีตัวละครดำเนินเรื่องอยู่มากมาย ผู้เขียนขอวิเคราะห์เฉพาะคุณธรรมของพระเวสสันดร พระนางมัทรี และกัณหาชาติดังต่อไปนี้

1. **พระเวสสันดร** พระองค์มีคุณธรรมที่ได้เป็นแบบอย่างของชาวพุทธมากมายหลายอย่าง ตามแต่ทัศนะของแต่ละท่าน ในที่นี้ผู้เขียนขอจำแนกเป็นข้อ ๆ ได้อย่างนี้ คือ

1.1 ในฐานะที่เป็นพระราชโอรส พระองค์ทรงเป็นพระโอรสที่ดีมากของ ผู้ที่เป็นพระบิดาและพระมารดา มีความเคารพเชื่อฟังมีความนอบน้อม ยอมรับการ ตัดสินใจของพระราชบิดา ถึงแม้ตัวเองจะได้รับความยากลำบากในการต้องไปอยู่ใน ปาเขาลำเนาไพรเพียงไรก็ตาม

1.2 ในฐานะเป็นพระสวามี พระองค์ปฏิบัติพระองค์กับพระนางมัทรี อย่างผู้ให้เกียรติ ถึงแม้จะมีผู้คัดค้านว่าแล้วทำไมถึงต้องบริจาคพระนางให้เป็นทาน แก่พราหมณ์ ผู้เขีนมองได้ 2 ประเด็นย่อยว่า

1.2.1 มองในฐานะบุพชนคนธรรมดา พระองค์ไม่ทรงต้องการให้พระนาง ต้องมาตระกำลำบากเพราะพระองค์ในปาเขาลำเนาไพรด้วย พระนางมัทรีต้อง ทำทุกอย่างทั้งเลี้ยงดูพระโอรสธิดา เดินทางในป่าดงพงไพรเพื่อค้นหาผลหมากรากไม้ ทุกวันทุกวัน พระองค์มีความรักในพระนางมากล้น ไม่อยากให้พระนางต้องมาลำบาก ทางที่ดีอย่างหนึ่งก็คือให้พระนางเลือกหนทางที่จะดำเนินชีวิตของตนใหม่ได้

1.2.2 มองในฐานะที่พระเวสสันดรเป็นพระโพธิสัตว์ พระองค์รู้ดีว่าการที่จะ ไปให้ถึงพระสัพพัญญุตญาณนั้นต้องบำเพ็ญอะไรบ้าง พระองค์ทรงรักพระนางมัทรี คู่ทุกข์คู่ยากเหนือชีวิตจิตใจ แต่พระองค์ก็ทรงรักพระสัพพัญญุตญาณมากกว่า เมื่อมีหนทางที่จำเป็นต้องเลือก พระองค์ก็ทรงตัดสินใจที่จะทำเพื่อพาสัตว์โลกทั้งมวล ออกจากสังสารวัฏที่มีแต่ความทุกข์โดยขอให้พระนางมัทรีช่วยเป็นสะพานทองไปให้ ถึงพระโพธิญาณให้พระองค์ด้วย เมื่อได้ทราบเจตนารมณ์นั้นแล้วพระนางก็มีความ ยินดีและเต็มพระทัย

อย่างไรก็ตาม ประเด็นหนึ่งที่เราเห็นได้ชัดถึงความรักของพระองค์ที่มีต่อ พระนางมัทรีคือ พระองค์ได้เคยตรัสขอพรพระอินทร์ไว้ว่า “ขอหม่อมฉันจงยินดี แต่เฉพาะคู่ของตน อย่าได้ล่วงละเมิดคู่ครองชายอื่น อย่าได้ตกอยู่ในอำนาจของหญิง อื่น” ข้อนี้แสดงให้เห็นว่าพระองค์ไม่ต้องการทำให้พระนางมัทรีเสียพระทัย โดยการ ประพฤตินอกใจคู่ครองของตน

ในประเด็นที่พระเวสสันดร เคยตรัสให้พระนางมัทรีมีคู่ครองคนใหม่ได้ เมื่อครั้งพระองค์ถูกเนรเทศออกจากเมืองสีพี บรรจบ บรรณรุจิ ได้แสดงทัศนคติต่อกรณี นี้ว่า “พระเวสสันดรคงจะได้ตระหนักถึงการมีผู้คุ้มครอง และผู้คุ้มครองที่ดีของ

หญิงนั่นก็คือสามี ฉะนั้นจึงทรงเปิดโอกาสให้พระนางมัทรีทรงมีทางเลือก โดยไม่ต้องตกอยู่ในสภาพเป็นหญิงหม้าย ซึ่งในสังคมอินเดียโบราณถือว่าเป็นเรื่องเลวร้ายมาก... ประกอบกับพระเวสสันดรทรงรักพระสัพพัญญุตญาณมากกว่า เพราะความรักพระโอรสพระธิดาและพระอัครมเหสีแท้จริงก็คือความรักตนเอง ส่วนความรักพระสัพพัญญุตญาณคือความรักสัตว์โลก อันเป็นความรักที่ยิ่งใหญ่...” (บรรจบบรรณรฐจี: 2549: 206-211)

1.3 ในฐานะที่เป็นพระราชบิดา พระเวสสันดรพระองค์มีความรักความห่วงใยในพระโอรสและพระธิดา อย่างล้นเหลือประมาณ เสมอเหมือนผู้เป็นบิดา จะพึงรักและห่วงใยลูกของตนอย่างบุคคลทั่วไป แต่แล้วทำไมพระองค์จึงทรงตัดสินใจในการยกพระโอรสพระธิดาให้เป็นทาสของบุคคลอื่น โดยเฉพาะในที่นี่คือพราหมณ์ ชูชกผู้มีความโหดร้าย ในกรณีผู้วิจัยมองได้ 2 ประการเช่นกันคือ

1.3.1 มองในฐานะปुरुชนคนธรรมดา พระองค์ทรงมีวิสัยทัศน์ยาวไกล ต้องการที่จะหาหนทางได้กลับคืนสู่พระนครดั้งเดิม โดยให้พระโอรสพระธิดาเป็นสะพานเชื่อมโยงไปสู่พระเจ้ากรุงสหัสชัยและชาวเมืองสีพี ทรงตั้งค่าตัวของพระโอรสพระธิดาไว้สูงมาก เพื่อป้องกันภัยต่าง ๆ ความหวังที่จะได้หวนคืนพระนคร ได้เห็นอนาคตที่เจริญรุ่งเรืองของพระโอรสธิดาจึงเป็นความรักของผู้เป็นบิดาจะพึงมอบให้แก่บุตรธิดา ถึงแม้ว่าเมื่อให้แล้วจะเกิดความทุกข์ใจต่อผู้เป็นบิดามารดาในเบื้องต้นเพียงไรก็ต้องจำยอม

1.3.2 มองในฐานะที่พระองค์เป็นพระโพรตัสต์ พระองค์ทรงรู้ดีว่าการที่จะไปถึงพระสัพพัญญุตญาณนั้นต้องบำเพ็ญอุปตทานอันยากยิ่งด้วย แต่เมื่อพระองค์ทรงรักในพระสัพพัญญุตญาณมากกว่าก็ต้องจำยอม ทรงต้องเอาชนะพระทัยของพระองค์เองที่มีทั้งความรักอาลัยอาวรณ์ พระโอรสพระธิดา และต้องเอาชนะความโกรธเคืองที่เห็นการกระทำของชูชกพราหมณ์เฒ่าที่เสียนทีบุตรธิดาของพระองค์ต่อหน้าพระพักตร์ พระองค์ต้องใช้ความอดทนอย่างสูงยิ่งและยึดมั่นในวาจาของกษัตริย์ หากพระองค์ฝ่าฝืนครั้งนี้ไปได้ ในอนาคตกาลพระโพธิญาณย่อมจะก่อเกิดประโยชน์ต่อมวลมนุษยธรรมทั้งพระโอรสและพระธิดาของพระองค์เองในตอนนี้อย่าง

พระเวสสันดรทรงมีความรักความห่วงใยในฐานะผู้เป็นบิดา แต่ด้วยวิสัยทัศน์ที่ต้องการให้พระโอรสพระธิดาได้กลับคืนพระนครหมดจากความทุกข์ยากลำบาก และเพื่อบรรลुพระโพธิญาณในอนาคตกาลพระองค์จึงต้องจำยอม ซึ่งการตัดสินใจครั้งนั้นพระองค์ก็ทรงทำถูกต้องและได้รับคำสรรเสริญ หากพระองค์ไม่ทำดังกล่าว คงยากที่จะได้หวนคืนพระนคร และพระสัพพัญญุตญาณคงไม่เกิดให้เป็นแสงสว่างกับชาวโลกได้

1.4 ในฐานะที่เป็นกษัตริย์ พระเวสสันดรเป็นกษัตริย์ที่มีแต่ให้ ซึ่งเป็นข้อธรรมที่หนึ่งในหลักทศพิธราชธรรม คือการให้โดยไม่หวังผลตอบแทนเพื่อบำบัดทุกข์บำรุงสุขของประชาชน ผู้เขียนเชื่อว่าพระองค์ต้องทรงเป็นที่รักของพลกนิกรชาวเมืองสี่ที และเป็นมิตรประเทศที่ดีของชาวแคว้นอื่น ๆ และประชาชนก็ต้องเรียกร้องให้พระองค์หวนคืนมาปกครองบ้านเมือง เพราะกษัตริย์ที่มีแต่ให้หันมาหาได้ยาก และพลกนิกรที่เข้ามาอาศัยพระบารมีก็จะพานพบแต่ความสงบสุข

1.5 ในฐานะที่เป็นพระโอรสสัตว์ การที่จะเป็นพระโอรสสัตว์ได้นั้น จะต้องเป็นผู้มีความเสียสละความสุขของตนเอง เพื่อประโยชน์สุขของมหาชนคนอื่น จะต้องบำเพ็ญในสิ่งที่สามัญชนทำได้ยาก พระเวสสันดรทรงเป็นแบบอย่างในการบำเพ็ญบารมีในหลายภพหลายชาติ โดยเฉพาะทศชาติสุดท้ายก่อนตรัสรู้พระสัมมาสัมโพธิญาณ ในความเสียสละและหนักแน่นของพระองค์จึงน่าสรรเสริญและศรัทธาเลื่อมใสเป็นอย่างยิ่ง

สรุปได้ว่าพระเวสสันดรทรงเป็นแบบอย่างของชาวพุทธที่พึงนำไปปฏิบัติคือความเป็นผู้โอบอ้อมอารี ช่วยเหลือคนอื่นที่ตกทุกข์ได้ยาก ความเป็นผู้ใญ่บุญสุนทาน ความเป็นผู้มีปัญญาวินัยทัศนียาวไกล และจิตใจหนักแน่นมั่นคง

2. พระนางมัทรี พระนางมัทรีนับได้ว่าเป็นผู้ที่ เป็นแบบอย่างทางความประพฤติให้แก่ชาวพุทธได้หลายเรื่อง โดยเฉพาะความเป็นคู่ทุกข์คู่ยากให้กับพระสวามีของพระนาง ที่พร้อมจะกล้าเผชิญปัญหาต่าง ๆ เคียงคู่พระสวามีของพระนางตลอดเวลา พระนางจึงมีคุณธรรมที่จะใช้เป็นแบบอย่างของชาวพุทธได้หลายฐานะ ดังนี้

2.1 ในฐานะเป็นพระมหาลี พระนางเป็นคู่ทุกข์คู่ยากของพระเวสสันดร ตามเสด็จไปในป่าดงพงไพร ถึงแม้จะถูกห้ามจากพระเวสสันดรเพราะกลัวพระนางจะลำบาก แต่พระนางก็ตั้งพระทัยที่จะอยู่เป็นคู่ทุกข์คู่ยากของพระเวสสันดร แม้จะต้องเจอความเหนื่อยยากเพียงไรก็ตาม พระนางจึงเป็นตัวอย่างของพระชายาหรือภรรยาที่ดี ปฏิบัติตนตามหน้าที่ภรรยาที่พึงปฏิบัติต่อสามีอย่างไม่ขาดตกบกพร่อง และเป็นผู้มีเหตุมีผลมีความอดทน เมื่อต้องเผชิญกับเรื่องที่ยากลำบากใจต่าง ๆ ให้ความยำเกรงพระสวามี ซึ่งนับว่าเป็นกุลสตรีที่หาได้ยากยิ่ง

2.2 ในฐานะเป็นพระมารดา เรื่องราวของพระนางมัทรีที่ต้องวิ่งออกเพื่อตามหาพระโอรสพระธิดาเมื่อคราวที่พระเวสสันดรมอบพระกัญหาชาติให้กับพราหมณ์ชุก ตามคำมั่นที่รับออกเป็นระยะทางถึง ๑๖ โยชน์ เป็นการแสดงให้เห็นถึงความรักอย่างยิ่งยวดเกินกว่าจะพรรณนาของพระนางมัทรีที่มีต่อบุตรธิดา และเป็นที่สะเทือนใจของชาวพุทธที่ได้รับฟังเรื่องราวความลำบากของพระนาง ในฐานะของผู้เป็นแม่ พระนางทรงได้ทำหน้าที่อย่างดีและสมบูรณ์สูงสุด มีความรักความห่วงใยในบุตรธิดาของตนมากกว่าชีวิตของตน คุณธรรมข้อนี้จึงเป็นที่ประจักษ์แก่ชาวพุทธทั่วไป และสมควรเป็นแบบอย่างของชาวพุทธอย่างยิ่ง

3. พระกุมาริกันหาและพระกุมารชาติ ทั้งสองพระองค์เป็นพระโอรสและพระธิดาของพระเวสสันดรและพระนางมัทรี ยังอยู่ในวัยเยาว์มีความน่ารักสมกับเป็นผู้มีบุญวาสนามาเกิด และเป็นผู้มีความเฉลียวฉลาดมีปฏิภาณไหวพริบและมีคำพูดคำจาเกินเด็กทั่วไป ดังจะเห็นได้จากทั้งสองพระองค์เดินถอยหลังหนึ่งลงไปซ่อนตัวในสระโบกขรณีด้วยกลัวว่าพราหมณ์ชุกและพระราชบิดาจะหาตัวพบ และในกรณีที่เกิดกล่าวถ่อมตัวต่อพระเจ้ากรุงสัญชัยเมื่อเข้าไปในพระนครกับพราหมณ์ชุก ทั้งสองพระองค์แม้ยังเป็นเด็กเล็กแต่เป็นผู้มีความกตัญญูตเวที่ต่อพระบิดาและพระมารดาเป็นอย่างยิ่ง โดยพยายามหาหนทางให้พระบิดาและพระมารดาได้กลับคืนสู่พระนคร

สรุป

สรุปได้ว่า การบริจาควัตถุสิ่งของ พระโอรสพระธิดาและพระชายาของพระเวสสันดร ถือว่าเป็นการบริจาคและการเสียสละที่ยิ่งใหญ่ เป็นการให้เพื่อหวังประโยชน์บรมสุขเพื่อนำพามวลมนุษยผู้มีภูมิลีคือกิเลสเบาบางหลุดพ้นจากวัฏสงสาร ได้พบพระนิพพาน ซึ่งถือว่าเป็นอุดมการณ์ชีวิตที่สมบูรณ์ตามความเชื่อทางพระพุทธศาสนา และเป็นแสงสว่างทางธรรมให้กับมนุษยโลก เทวโลก และพรหมโลกทั้งมวล ดังนั้นการบำเพ็ญทานบารมีของพระองค์จึงเป็นการชอบธรรม สมเหตุสมผล เป็นไปเพื่อประโยชน์แห่งบรมสุขต่อมหาชนด้วยวิสัยทัศน์ที่ยาวไกล ไม่ใช่เป็นการลิดรอนสิทธิเสรีภาพหรือละเมิดสิทธิมนุษยชนหรือเป็นการเห็นแก่ตัวแต่ประการใด ชาวโลกจึงควรสรรเสริญในความเสียสละ ความเด็ดเดี่ยวของพระองค์ หากไม่มีการบำเพ็ญบารมีดังกล่าวคงไม่มีแสงสว่างทางปัญญาและจิตวิญญาณให้กับมวลมนุษย์เป็นแน่ เราชาวพุทธจึงควรยึดแนวปฏิบัติตามรอยของพระเวสสันดร แม้ไม่อาจให้ได้เท่าเทียมกับพระองค์ แต่ก็ควรเอาชนะความโลภ ความโกรธ และความหลง ซึ่งนับวันก็มีแต่จะทวีทับถมในจิตใจมนุษย์มากขึ้นทุกวัน การศึกษาทานบารมีของพระเวสสันดรจึงควรศึกษาด้วยการวางใจเป็นกลาง ไม่ควรเอาความคิดเห็นของตนเป็นเกณฑ์ในการตัดสิน แต่ควรอิงอาศัยอยู่กับหลักการและเหตุผล และวิถีการบำเพ็ญบารมีของพระโพธิสัตว์ ผู้เป็นยอดมนุษย์ผู้ประเสริฐของเราทั้งหลาย

เรื่องราวของพระเวสสันดรชาดก เมื่อพิจารณาให้ดีแล้วสามารถให้คติธรรมเพื่อนำมาเป็นหลักของการประพฤติปฏิบัติหรือหลักจริยธรรมได้ ซึ่งจะก่อประโยชน์และเข้าถึงความสำคัญของพระธรรมเทศนาที่พระพุทธองค์ทรงแสดงพระชาดกเรื่องนี้ และชาวพุทธไทยก็ถือปฏิบัติว่าจะต้องมีการจัดงานบุญประเพณีพระเวสสันดรในแต่ละปี ซึ่งอาจจะจัดไม่ตรงกันในแต่ละท้องถิ่น เช่น ภาคตะวันออกเฉียงเหนือนิยมจัดในระหว่างเดือนสี่ตามจันทรคติ หรือที่เรียกว่า “เอาบุญพระเวส ฟังเทศน์มหาชาติ” หรือภาคกลางนิยมจัดในช่วงเทศกาลเข้าพรรษาหรือออกพรรษา เป็นต้น แต่ถึงอย่างไรก็ดี การจัดงานบุญประเพณีฟังเทศน์มหาชาตินี้ ถือว่าจะได้รับอานิสงส์อันยิ่งใหญ่ ไม่แพ้งานบุญอื่น ๆ เพียงแต่เราชาวพุทธอย่าได้เข้าถึงแค่เพียงการจัดเป็น

ประเพณีหรือศึกษาเพียงด้านวรรณกรรมการประพันธ์เท่านั้น แต่ควรเข้าใจถึงความสำคัญแห่งคติธรรมและเข้าใจการให้ทานอย่างลึกซึ้งด้วย

เอกสารอ้างอิง

- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ 28**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.(2525). **พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปล เล่มที่ 4**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- บรรจบ บรรณรุจิ. (2549). **พระเวสสันดรชาดก มหาบุรุษแห่งหิมพานต์**. กรุงเทพมหานคร : บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด.
- ปัญญา สละทองตรง. (2544). **มิลินทปัญหา เล่ม 2**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา.
- พระธรรมโกศาจารย์ (นิพนธ์). (2513). **ปริตรศน์ เวสสันดรชาดก**. กรุงเทพมหานคร : เจริญชัยการพิมพ์.
- พระราชวรมณี (ป.อ. ปยุตโต). (2529). **พุทธธรรม**. กรุงเทพมหานคร : บริษัทด้านสุทธาการพิมพ์ จำกัด.
- มหามกุฏราชวิทยาลัย. (2543). **มิลินทปัญหา ฉบับแปลในมหามกุฏราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- ยิ้ม ปันทยางกูร. (2506). **ปัญหาพระยามิลินท์**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา.
- สุจิตรา รัตนื่น. (2540). **ปรัชญาเบื้องต้น**. กรุงเทพมหานคร : บริษัทอักษรวิพัฒน์ จำกัด, 2540.
- วศิน อินทสระ. (2518). **จริยศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บรรณาคาร.
- วิทย์ วิศทเวทย์. (2532). **จริยศาสตร์เบื้องต้น**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์.

- พระมหาบุญทัน อานนุโท. (2540). **การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องเวสสันดรชาดก ศึกษาเฉพาะทานบารมี**. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาอานนท์ ชวนาภิภู (แสนแบ้). (2548). **การศึกษาเรื่องทานในพระไตรปิฎก ที่มีต่อสังคมไทย**. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- Asanga Tilakaratne. (2016). **MJBS (The Mahachulalongkorn Journal of Buddhist studies)**. Bangkok Thailand :Mahachulalongkornrajavidyalaya Press.